

אמר ליה רב יעקב בר אבא: והא מר, לא תלתא אמר, ולא שבע אמר. שהרי ארבע אמרת. וממה נפשך: אם באת לתפוס את המועט, דיך בשלש. ואם רצית לרבות, היה לך לומר את כל השבע? (1)

אמר ליה רבא: איברא באמת "בין יום השביעי לששת ימי המעשה" אינו מן המנין, ולא בא אלא משום שמעין חתימה היא. שהחתימה, דהיינו סוף הברכה, היא "ברוך המבדיל בין קודש לחול". ו"בין יום השביעי לששת ימי המעשה" דומה לה, שהרי היא נמי הבדלה בין קודש לחול. (2)

ואמר רב יהודה אמר שמואל: המבדיל צריך שיאמר מעין חתימה סמוך לחתימתו! [וכן בכל הברכות הארוכות].

ופומבדיתאי אמרי: צריך שיאמר מעין

פתיחתן. שיחזור ויאמר מעין תחילת הברכה סמוך לחתימתן!

והוינן בה: מאי בינייהו? שהרי בהבדלה הפתיחה והחתימה שוין הם [המבדיל בין קודש לחול] וכן ברוב הברכות.

ומשנינן: איכא בינייהו יום טוב שחל להיות אחר השבת, דחתמינן בהבדלה ברוך המבדיל בין קודש לקודש. (3)

מאן דאמר "מעין פתיחתן סמוך לחתימתן" — לא בעי למימר סמוך לחתימה "בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת". (4) אלא אומר שם כרגיל "בין יום השביעי לששת ימי המעשה", שהוא מעין הפתיחה "המבדיל בין קודש לחול".

ומאן דאמר "מעין חתימתן סמוך לחתימתן"

3. הקשה המאירי הרי אמרו להלן שצריך לומר הבדלות מעין הבדלות האמורות בתורה והיכן מצינו הבדלה בין קודש לקודש. ותירץ דמצינו כיצא בה "והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קודש הקדשים".

4. כתב הרש"ש דמלשון זה משמע שאם הוא רוצה יכול לומר בין קדושת שבת וכו' גם לפומבדיתא. וכן מבואר ברשב"ם שכתב שכך אנו נוהגין כדי לצאת ידי כל הדיעות.

והקשה שהרי אמירה זו מפסקת לפני החתימה ונמצא שלא אמר מעין פתיחה סמוך לחתימה. ותירץ שאמירה זו גם כן הוי מעין הפתיחה דהבדלה בין קודש לקודש היא מעין הבדלה בין קודש לחול אבל "בין יום השביעי לששת ימי המעשה" אינה מעין הבדלה בין קודש לקודש.

מן המוכחר, כתבו ראשונים משום שאורה מרובה. ויש שכתבו משום שאמרו בברכות [גב ב] שמברכים "בורא מאורי האש" בלשון רבים לפי שיש הרבה גוונים באש. וזה ניכר יותר באבוקה מבנר.

1. הרשב"ם. והתוס' כתבו שמסתמא תיקנו דוקא שלש או שבע כנגד שום דבר כמו שמצינו לגבי ציצית שאמרו במנחות [לט א] שהפוחת לא יפחות משבע חוליות כנגד שבעה רקיעים והמוסיף לא יוסיף על שלש עשרה כנגד שבעה רקיעים וששה אורים שביניהם. תוד"ה ומר.

2. ואין להקשות שא"כ יפחות אחת מההבדלות האחרות. דיש לומר שהוא סבר כרבי יהושע בן לוי דלקמן שצריך שיאמר מעין הבדלות האמורות בתורה ו"בין יום השביעי" לא כתוב בתורה. עונג נפש.

— בעי למימר סמוך לחתימה "בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הברדלת". שהוא מעין החתימה של "בין קודש לקודש".⁽⁵⁾

גופא: אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא: הפוחת, לא יפחות משלש. והמוסיף לא יוסיף על שבע.

מיתביי מהא דתניא: אומר הברדלת, צריך להבדיל במוצאי שבתות, ובמוצאי ימים טובים, ובמוצאי יום הכפורים, ובמוצאי שבת ליום טוב כלומר שחל בו יום טוב, ובמוצאי יום טוב לחולו של מועד.

אבל לא במוצאי יום טוב לשבת. שאין דרך ללוות האפרכוס כשהמלך נכנס, אלא הכל נמשכין אחר המלך.

הרגיל מי שבקי ויודע לומר עניני הברדלה, אומר הרבה הברדלות, ושאינו רגיל אומר אחת.

וקשיא לרבי אלעזר דאמר שלא יפחות משלש?

ומשינין: תנאי היא!

דאמר רבי יוחנן: "בנן של קדושים" היה אומר הברדלה אחת [ו]בנן של קדושים" הוא תנא, כדלקמן].

ונתנו העם על פי תנאים אחרים שהיו בדורו, שנחלקו עליו, לומר שלש.

הרי שנחלקו תנאים בכך. ויש תנא הסובר כרבי אלעזר אמר רבי אושעיא שאפשר לומר רק אחת.

ומבארין: מאן נינהו בנן של קדושים? רבי מנחם בר סימאי.

ואמאי קרו ליה בנן של קדושים? משום דלא איסתכל בצורתא דזוזא. בדיוקן האיש שחקוק על המטבע.⁽⁶⁾

שלח ליה רב שמואל בר אידי לרבי יוחנן: חנניא אחי אומר הברדלה אחת בלבד!

ומסקינן: ולית הלכתא כוותיה!

אמר רבי יהושע בן לוי: המבדיל צריך שיאמר מעין הברדלות האמורות בתורה, כדלקמן.

הברדלה בין שבת ליו"ט, שהבדלת בין שבת ליו"ט שמותר בו אוכל נפש, והבדלת בין שבת לששת ימי המעשה היינו חוה"מ שמותר בו מלאכת דבר האבד].

ו.ז. הברדלת וקידשת את עמך ישראל בקדושתך — יש כאן שתי הברדלות בין כהנים ללוים ובין לויים לישראלים. והוי גם מעין חתימה של "בין קודש לקודש". תוד"ה בעי.

6. הקשו התוס' דמה חסידות יש בזה? הא אמרינן במסכת שבת [קמט א] שאסור להסתכל בדיוקנא משום "אל תפנו אל האילים". ותירצו

5. כתבו התוס' ששאל ר' אפרים את ר"ת למה נהגו העולם להוסיף ולומר "ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קידשת, הברדלת וקידשת את עמך ישראל בקדושתך", והרי אין זה לא מעין פתיחה ולא מעין חתימה. והשיב לו ר"ת דמשום חיבת היום האריכו כדי לומר פעם אחת מעין שבע הברדלות:

א. בין קודש לחול. ב. בין אור לחושך. ג. בין ישראל לעמים. ד. בין יום השביעי לששת ימי המעשה. ה. בין קדושת שבת לקדושת יו"ט הברדלת ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קידשת [וזו הברדלה אחת, שהכל הולך על

מיתביבי: תניא: סדר הבדלות היינו שבע
הבדלות היאך אומר?

א. המבדיל בין קודש לחול.

ב. בין אור לחושך.

ג. בין ישראל לעמים.

ובין יום השביעי לששת ימי המעשה.

[והבדלה זו אינה מן המנין, כדאמרינן לעיל
שאומר אותה משום שצריך לומר בסוף
הברכה מעין חתימה.

ושנה אותה התנא באמצע סדר שבע
ההבדלות היות ומי שאומר רק שלש
הבדלות, מסיים בה, סמוך לחתימה].

ד. בין טמא לטהור.

ה. בין הים לחרבה.

ו. בין מים העליונים למים התחתונים.

ז. בין כהנים ללויים וישראלים.

וחותם בסדר בראשית שאומר ברוך סודר
בראשית. לפי שבמוצאי שבת [שלפני
הבריאה] התחיל הקב"ה לסדר מעשה
בראשית.

ואחרים אומרים: חותם ביוצר בראשית.⁽⁷⁾

רבי יוסי ברכי יהודה אומר: חותם "מקדש

ישראל". שמכל עולמו שיצר לא קידש אלא
את ישראל. ולכן הוא שייך למוצאי שבת.

ומבאר הגמרא את קושייתה:

ואם איתא שצריך לומר דוקא מעין הבדלות
האמורות בתורה, תיקשי: הא "בין הים
לחרבה" לא כתיבא ביה הבדלה! שלא מצינו
בתורה לשון הבדלה בין הים לחרבה.

וכל האחרים כתובים בתורה —

[א] "ולהבדיל בין הקודש ובין החול"

[ב] "ויבדל אלהים בין האור ובין החושך".

[ג] "ואבדיל אתכם מן העמים"

[ד] "ולהבדיל בין הטמא ובין הטהור".

[ה] "ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע
ובין המים אשר מעל לרקיע".

[ו] בין כהנים לויים וישראלים יבואר לקמן.

ומשנינן: סמי מכאן "בין הים לחרבה". שיש
למוחקה מהברייתא.

ומקשינן: אי הכי, שיש למחוק את "בין הים
לחרבה" מסדר שבעת ההבדלות, כיצד יש
שבע הבדלות האמורות בתורה?

ואין לומר שההבדלה השביעית היא מה
ששנינו בברייתא שאומר "בין יום השביעי
לששת ימי המעשה".

דווא שרגיל לראותה תמיד לא שייך הפנאה.
שם נ א ד"ה ה"ג.

7. משום שהכל נוצר ביום ראשון אלא שכל
אחד נקבע ביומו. מרדכי.

שהאיסור להסתכל אינו אלא בעשויה לשם
עבודה זרה אבל כשעשויה לנוי מותר. תוס' שם
ד"ה ודיוקנו.

ובמסכת עבודה זרה תירצו דשמה בצורתא

שהרי אמירת הבדלה זו נמי אינה נחשבת מן המנין של שבעת ההבדלות האמורות בתורה, אלא סיום הברכה "מעין חתימה" הוא.

למאן דאמר שחותם בסדר בראשית הרי גם "בין יום השביעי לששת ימי המעשה" הוא מסדר בראשית.

וכן למאן דאמר שחותם ביוצר בראשית.

ולמאן דאמר שחותם מקדש ישראל, הוי נמי מעין החתימה, שקידשנו במצותיו ונתן לנו את השבת. [תוד"ה בין].

ואם כן, בצר הדא חסר אחד מהמנין, וליכא שבע הבדלות.

ומתצינן: אמרי: כהנים ליום וישראלים — תרי מילי נינהו. שהם נחשבים לשתי הבדלות, וכמבואר להלן, וביחד הוי שבע.

הבדלה אחת היא בין ליום לישראלים: דכתיב "בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי".

והבדלה שניה היא בין הכהנים לליום: דכתיב "בני עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים".

והוינן בה: מחתם מאי חתים? מהי ההלכה לגבי החתימה של ההבדלה?

רב אמר: מקדש ישראל.

ושמואל אמר: המבדיל בין קודש לחול [סבר כתנא דמתניתין במסכת חולין [כו ב] שביום טוב שחל להיות במוצאי שבת חותם המבדיל בין קדש לקדש. ומזה למד שמואל שבמוצאי שבת רגיל חותם המבדיל בין קדש לחול].

לייט עלה [בלשון קללה] אביי, ואיתימא רב יוסף — אחא דרב. שאין הלכה כמותו אלא כשמואל.

תנא משמיה דרבי יהושע בן הנניא: כל החותם מקדש ישראל והמבדיל בין קודש לחול — מאריכין לו ימיו ושנותיו.

ומסקינן: ולית הלכתא כוותיה! לפי שאין קד-א חותמין בשמים.

עולא איקלע לפומבדיתא.

אמר ליה רב יהודה לרב יצחק בריה: זיל אמטי ליה, לך והבא לעולא כלכלה סלסלה דפירי, וחזי היכי אבדיל. ועל ידי כן תוכל להתבונן כיצד הוא מבדיל.

לא אזל רב יצחק בעצמו, אלא שדר ליה לאביי במקומו שילך לעולא.

כי אתא אביי בחזרה, אמר ליה רב יצחק: היכי אמר עולא?

אמר ליה אביי: ברוך המבדיל בין קודש לחול אמר, ותו לא. זו היתה כל הבדלתו, ולא אמר בה שאר הבדלות.

אתא רב יצחק לקמיה דאבוה, רב יהודה.

אמר ליה רב יהודה לבריה: היכי אמר עולא?

אמר ליה רב יצחק: אנא לא אזלי, אלא אנא שדריתיה לאביי אל עולא, ואמר לי שכך אמר עולא: המבדיל בין קודש לחול בלבד.

אמר ליה רב יהודה לרב יצחק בנו: רברבנותיה דמר וסררותיה דמר, כלומר רברבנותך וסררנותך שלא הלכת בעצמך — גרמא ליה למר דלא תימא שמעתיה מפומיה.